

מיכאל ריגלר / ירושלים

ביבליוגראפיה נבחרת לדרכי ההוראה וההדרכה בנושא "שבת"

מטרת הביבליוגראפיה לשמש כלי עזר למורה ולמדריך. לא כללנו בביבליו-
גראפיה מקורות ראשוניים בהלכה, באגדה, במנהג ובמוסר, ורק מעט מן
הספרות המחקרית המודרנית. מלבד ההכוונה למטרה הדידאקטית פעל
השיקול שמראי המקומות המצויים בשולי המאמרים בקובץ הזה, יכוונו את
הקורא לקריאה נוספת ומעמיקה בספרי מקורות ומחקר בנושא השבת.
ראינו לנכון לכלול בין יתר הנושאים, שני נושאים הנראים לנו חשובים
לאור מציאות חיינו במדינתנו המתחדשת והנכנית. האחד, הלכות המתעוררות
בעקבות חידושי הטכניקה המודרנית. הקורא ימצא רק מעט מזעיר משאלות
שעשויים תלמידים לעורר בכל הקשור בנושא החשמל בשבת. השני, בעיית
המלחמה בשבת. לאור העובדה ששלוש מלחמות פקדו אותנו מאז חידוש
עצמאותנו, מתייחס המחקר ההילכתי לנושא זה בהרחבה, ואנו הבאנו רק
ציוני דרך מעטים, במטרה לאפשר למורה ולמדריך למצוא תשובות אחדות
לבעיה הילכתית זו.

א. אנציקלופדיות, אנתולוגיות וקבצים

1. אסף, רבקה. שבת; ספר לבני הנעורים... ראש דבר מאת הרב
שמחה אסף. תל-אביב, י' צ'צ'יק, תש"י. 204 ע'.
2. אריאל, שלמה זלמן. אנציקלופדיה מאיר נתיב להליכות,
מנהגים, דרכי מוסר ומעשים טובים. תל-אביב, מסדה, תש"ך. 456 ע'.
שבת: עמ' 415-417.
3. בן-שושנה (שם בדוי). על השבת; מאמרים וסיפורים. בני-ברק,
(דפוס סלאוויטא), תשי"ט. 30 ע'.
4. בנארי, נחום. מקראות לשבת; פרקי עיון וקריאה... ממקורות
ראשונים ואחרונים.. ירושלים-תל-אביב, מ' ניומן, תשכ"ה.
275 ע'.

5. **ברוידס, אברהם.** לשבת; שירים. ירושלים, הוועדה לתורה וספרות של המועצה למען השבת, תש"י. טו ע'. (ספריית השבת בעריכת ח"ז הירשברג).
6. **ברוך, י"ל.** ספר השבת; פרשת השבת, ערכה, גילוייה והשפעתה בחיי עם ישראל ובספרותו מימי קדם ועד היום הזה... תל-אביב, הוצאת אגודת עונג שבת (אהל-שם) ע"י דביר, תשט"ז. XXI, 605 ע'. לוחות, תוים. (הופיעו מספר הדפסות חדשות).
7. **גרוס, משה דוד.** אוצר האגדה מהמשנה והתוספתא התלמודים והמדרשים וספרי הזוהר. ירושלים, מוסד הרב קוק, תשי"ד-תשט"ו. 3 כר'.
8. **ורמן, נחום.** חגי ישראל ומועדיו (מנהגיהם וסמליהם). מהד' מורחבת. תל-אביב, אחיאסף, (1969), 258 ע'. תמונות. שבת: עמ' 201-218.
9. **לוי, יצחק נחום.** שבתות בירושלים. ירושלים, הוועדה לתורה וספרות של המועצה למען השבת. תש"י. פג ע'. (ספריית השבת, 2).
10. **לוינסקי, יום טוב.** אנציקלופדיה של הווי ומסורת ביהדות; אוצר ידיעות על ערכי יסוד, הליכות חיים, מטבעות לשון, נימוסים ומנהגי העדות בישראל. תל-אביב, דביר, תש"ל. 2 כר'.
11. **לשם, חיים.** שבת ומועדי ישראל בהלכה באגדה, בהיסטוריה, בהווי ובפולקלור... מהד' ב. תל-אביב, ניב, תשכ"ט. 3 כר'. כולל ביבליוגרפיה.
12. **שבת: כרך א, עמ' 13-75; כרך ג, עמ' 3-25.** מחניים; מסכת לחיילי צה"ל מוקדש לשבת. צבא ההגנה לישראל. הרבנות הצבאית הראשית. תשרי-חשון, תשכ"ד. חוברות פה-פו.
13. **קריב, אברהם.** שבת ומועד בדרוש ובחסידות... תל-אביב, דביר בשיתוף עם אגודת עונג שבת (אהל-שם), תשכ"ו. 406 ע'.
14. **שטל, אברהם.** שבת בשבתו. ירושלים, תרבות וחינוך, תש"ל-תשל"א. 2 כר'.
- לקט שיחות לפרשת השבוע שיצא קודם לכן בצורת חוברות, חלק מן השיחות נכתבו על-ידי ב"צ גרשוני.

ב. מהות השבת

15. איזנברג, יהודה. שבת לה'. ירושלים, השכל, תשכ"ז, 120 ע'. ליקוטי מקורות ומאמרים בעניין השבת.
16. בן ישראל, אשר. השבת שבנסתר (מסה). ירושלים, הוועדה לתורה וספרות של המועצה למען השבת, תש"ט. קלא ע'. (ספריית השבת, 5).
17. הירש, שמשון רפאל. מתנה טובה; הגיונות ליום השבת. מבוא נתן בירנבוים. (ערוך בידי א' סורסקי). בני-ברק, נצח, (תשכ"ח). רלט ע' (כתבי רבי שמשון רפאל הירש).
18. —. שבת, מאת ר' שמשון רפאל הירש. עברית: א"י אפרתי-אורדנטליך. תל-אביב, א' ציוני, תשכ"ד. 46 ע'.
19. —. שבת של ישראל. ירושלים, הוועדה לתורה וספרות של המועצה למען השבת, תש"ט. לט ע'. (ספריית השבת, 4).
20. הרצוג, יצחק אייזיק הלוי. למען השבת; שתי הרצאות מאת מרן הרב הראשי הגרי"א הרצוג בכינוסים למען השבת... תל-אביב, חברת מוריה, תש"ד, 16 ע'.
21. חמיאל, חיים. להכנת מקומה של אזהרת שבת בפרשת ויקהל. בשדה חמ"ד, בטאון לשאלות חינוך והוראה. תל-אביב, ארגון המורים הדתיים בישראל, שנה י (תשכ"ז), עמ' 300—310.
22. חן, א' שבת ומועד. סיני, שנה ד (תרצ"ט), עמ' תקיז—תקלא.
23. ירושלים, המועצה הדתית. לקראת שבת; דברים מאת הגראי"ה קוק, ר' ש"י עגנון, וח"נ ביאליק. ירושלים, המועצה הדתית, מחלקת ההסברה, תשכ"ט, 8 ע'.
- "חוברת זו... יוצאת לאור במסגרת "חודש למען השבת" שנערך ע"י המועצה הדתית ירושלים"... (מן המבוא).
24. משרד החינוך והתרבות, המחלקה לתרבות תורנית. שבת. [המלקט: יעקב רוטשילד]. (ירושלים, תש"ך). 43 ע'. (סידרת מועדים; תדריך למחנכים במרכזים תורניים ולמתנדבים לפעולה ביישובי עולים).
- הלקט עוסק בעיקר במהות מנוחת השבת וקדושתה, ובטעמי איסורי מלאכת שבת.
25. הכהן, מרדכי. על השבת בארצנו... ירושלים, הוצאת "נרות שבת", תש"ט. 112 ע'.
26. ניסנבוים, יצחק. מועדים; דרשות נבחרות לחגים ולמועדים... ירושלים, ר' מס 1965. 15, 329 ע'.

27. סימפוזיון על השבת. בשדה חמ"ד, שנה יב (תשכ"ט), עמ' 296-310.
28. עוזיאל, בן ציון. שבת קודש וארץ קדושה לעם קדוש. סיני, שנה א (תרצ"ז-תרצ"ח). עמ' כז-לא.
29. עלונים לשבת. ירושלים, המועצה הציבורית למען השבת ליד משרד הדתות, תשי"ג-תשט"ז. 6 עלונים.
- כל עלון מקדש לנושא אחר. א. השבת והתחבורה; ב. השבת בחיי האומה; ג. מן המעיין הנצחי; ד. שירי שבת; ה. כלפי מסלפי דמות השבת; ו. שולחן השבת, הלכות, מנהגים, זמירות.
30. פירר, בן ציון. לשבתות ולמועדים; הגות שהוסמכה לפרשיות השבוע ולמועדים. תל-אביב, ספרייתי, תשכ"ה. 280 ע'.
31. פלדהרן, ישראל שמעון. השבת והארץ בשני חלקים. חלק א: השבת... חלק ב: הארץ... ניו-יורק, פרדס, 1949. 327 ע'.
- שבת: כולל מאמרים ובחרים מענייני שבת... מלוקטים מש"ס... מדרשים, ספרא, ספרי, תוספתא... ספרי ראשונים ואחרונים... (מן המבוא).
32. פלדמן, ש"ב. חוק העבודה הקדום בעולם. ירושלים, הוועדה לתורה ולספרות של המועצה למען השבת, תש"ח. טז ע' (ספריית השבת, 1).
33. צורף, א' השבת. מחניים ק (תשכ"ו), עמ' 167-173.
34. קורמן, אברהם. השבת כסמל הבריאה והמנוחה. שמעתין, בטאון איגוד המורים למקצועות הקודש במוסדות על-יסודיים דתיים, חוב' 28 (תשל"א), עמ' 55-67.
35. רבינוביץ-תאומים, בנימין. שבת. סיני, שנה ב (תרצ"ח), עמ' ש-שח, שצו-תב.
36. רבינר, זאב אריה. השבת, העם והארץ. תל-אביב, מוסד הרב קוק, תש"ח. ריג ע'.
- תכלית הספר הזה: להקנות דעת ערך סגולת השבת, לעורר את יראתה ואהבתה ולהשרות קדושתה ושכינתה בין העם... (מן המבוא).
37. פני השבת. תל-אביב, בהשתתפות משרד הדתות, תשט"ו. סא ע'.
38. ריינס, יצחק יעקב. שבת וישראל וארץ ישראל. סיני, שנה ב (תרצ"ח), עמ' תפא-קפד.
39. שרגאי, שלמה זלמן. שבתה של ישראל; סידרת הרצאות בשידורי "קול ישראל". ירושלים, היכל שלמה, והמועצה למען השבת, תשכ"ח. 32 ע'.

ג. ל"ט מלאכות

40. אליעזרי, שמואל. מלאכת מכה בפטיש. בתוך: מזכרת; קובץ תורני לזכר מרן הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג. ירושלים, היכל שלמה, תשכ"ב. עמ' 95-108.
41. בורנשטיין, אברהם בן זאב נחום. ספר אגלי טל... כולל הלכות שבת מי"א מלאכות שבסדר הפת, ונלוה עמן מלאכת גוזז... חלק א. ירושלים, (דפוס יהודה), תש"ך. 6, 286 ע'.
42. ביברפלד, חיים. מנוחה נכונה; קיצור הלכות שבח... תל-אביב, ל' פרידמן, תשכ"ה. קכה ע'.
43. בנט, מרדכי. ספר מגן אבות... על לט אבות מלאכות השינויים במשנה בשבת דף עב, ע"א... ניו-יורק, תש"י. נד ע'.
44. בר-יוסף, מרדכי. קונטרס השבת... טבלת לט מלאכות מותאמת לצורכי זמננו... תל אביב, מכון מרדכי, תש"ל. 20 ע'.
- 44*. גרינברג, שמואל. לט אבות מלאכות כנגד מי? סיני, שנה ה (תש"א), עמ' שב-שז.
45. דנציג, אברהם בן יחיאל מיכל. ספר זכרו תורת משה, והוא כולל כל הלכות שבת בקיצור... ירושלים, אגודת תדח"ץ, תשכ"ח. שכ ע'. (הופיעו הדפסות רבות).
46. זילבר, בנימין יהושע. ספר ברית עולם על הלכות שבת המצויים... בני-ברק, (דפוס ל' פרידמן), תש"ל. מספור עמודים רב. מפתח.
47. מלצן, יצחק. ספר שביתת השבת... לבאר כללי אבות מלאכות ותולדותיהן... ירושלים, דפוס אופסט האמנים, תשכ"ד. 75, 59 ע'.
48. שלנגר, משה חיים. יסודות הלכות שבת; עקרונות כללים ומושגי יסוד. מותאם במיוחד לעם ולנוער. ירושלים, תורה לעם ע"י מכון הרי פישל לדרישת התלמוד ומשפט התורה, תשכ"ג. 178 ע'.
- אינו נותן הלכות פסוקות אלא מבאר את מושגי היסוד ואת המונחים אשר ההלכה המעשית מבוססת עליהם.
49. האנציקלופדיה התלמודית.
 אבות מלאכות, כרך א טורים כ-כב; בונה, כרך ג טורים ב-ח; גוזז, כרך ה טורים רעד-רפד; דש, כרך ז טורים תשלח-תשסד; זורה, כרך יב טורים עה-פב; זורע, כרך יב טורים פב-צט; זורק, כרך יב טורים צט-קיט; חורש, כרך יג טורים שעז-ת.

ד. הלכות שבת (חומר כללי)

50. אברמוביץ, היים יצחק. וחי בהם; פיקוח נפש בהלכה. לקט מקורות מפורשים מראשוני התנאים ועד אחרוני הפוסקים. ירושלים, אורות, תשי"ז. רצו ע'.
- אין כוונת המלקט לקבוע או לפסוק הלכה, אלא לתת לקורא מושג יסודי ומקורי על מהותה של הלכה זו... (מן המבוא).
51. אוסטרובסקי, משה. שבות, רשות, מצוה. סיני; ירחון לתורה למדע ולספרות. ירושלים, מוסד הרב קוק. שנה א (תרצ"ז-תרצ"ח), עמ' תסא-תסד.
52. אנגל, שאול. ספר קיצור הלכות שבת... עם חידושי דינים שנתעוררו בקשר להמצאות הטכניקה החדשות... גיר-יורק, דפוס "בלשן", תש"ך. תעב ע'.
53. האנציקלופדיה התלמודית.
מן התוכן: אמירה לנכרי, כרך ב טורים מב-מה; בסיס לדבר אסור, כרך ד טורים יב-כא; ברכת הבר, כרך ד טורים תקמ-תקנד; הבדלה, כרך ה, טורים סז-קב; הבלעה (בשכר שבת), כרך ה, טורים קל-קלג; הערמה (במלאכת שבת), כרך ט, טורים תשד-תשח; הפטרה, כרך י, טורים א-לב, תשב-תשכב; הפרשת חלה (בשבת ויום טוב), כרך י טורים קצב-קצג, שיח-שכו; תרומות ומעשרות בשבת ויו"ט (לצורך שבת ויו"ט), כרך יא-; זכירת שבת, כרך יב, טורים רכג-רכו.
54. זיין, שלמה יוסף. לאור ההלכה; בעיות ובירורים. מהד' ג. תל-אביב, א ציוני, תשכ"ד. שלה ע'.
שבת: עמ' ריג-רכ.
55. זקס, מרדכי יהודה ליב. זמנים; חידושים וביאורים וגילויי מקורות למנהגי זמנים והלכותיהם. ירושלים, בסיוע מוסד הרב קוק, תשכ"ח. קיא ע'.
שבת: עמ' א-לב.
56. —. לקראת שבת. (דינים ומנהגים לבית היהודי). ירושלים, הוועדה לתורה וספרות של המועצה למען השבת, תש"ט. לג ע'. (ספריית השבת, 3).
57. ישר, ברוך. תורת השבת (דיני שבת, הלכותיה, הליכותיה, ומנהגיה)... תל-אביב, סיני, תשט"ז. צד ע'.

- בעיות שצפו ועלו עם ההתפתחות הטכנית. לכל בית ולכל אדם מישראל.
58. לוי, אליעזר. צא ולמד; מורה דרך במצוות עמנו. הדפסה ז'. ירושלים, ר' מס, 1967. ר ע'. מפתח. שבת: עמ' מד-נח.
59. נויבירט, אהרן. ישראל ושבתו. ירושלים, קרית ספר, תשכ"ד. 204 ע'.
60. נויבירט, יהושע ישעיהו. שמירת שבת כהלכתה; כולל דיני שמירת שבת, שהתעוררו בזמננו. ונספח הינוך הבנים למצוות. ירושלים-ניו-יורק, פ' פלדהיים, תשכ"ה. 24, שמו, ל ע'. (הלכה למעשה לבית היהודי, ספר א).
- דן לראשונה באותן הלכות שבת המתעוררות בעקבות הטכניקה המודרנית.
61. נריה, משה צבי. קונטרס הליכות; הלכות שבת והליכות המדינה. ירושלים, אור עולם, תשי"ב. 25 ע'.
62. רבינוביץ, צבי מאיר. כשרות ושבת במלכות החשמונאים. מחניים; צבא הגנה לישראל, הרבנות הצבאית הראשית, כרך כ (תשי"ד), עמ' 25-26.
63. שמש, יעקב. הלכות שבת. ירושלים, מפעל הספר שעל יד "פעילים" פעילי המחנה התורתי בישראל "יד-לאחים", תשכ"ה. עח ע'.

ה. הלכות מיוחדות

64. אוהיון, שמעון ברוך. מתנה לבר מצוה בשבת. הליכות, בטאון המועצה הדתית תל-אביב - יפו, עמ' 17-19, 38-39.
65. אדלר, סיני. הטמנה על גבי "פלטטה" חשמלית. שבילין כ, (תשכ"ח), עמ' כח-כט.
66. אויארבך, שלמה זלמן. פתיחת מקרר חשמלי בשבת. בתוך: מזכרת; קובץ תורני לזכר מרן הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג. עמ' 47-89.
67. אורדנטליך, יובל יוסף. בעניין סוג חדש של חילול שבת (ספורטוטו). המודיע, י אדר א תשכ"ז, עמ' ב.

68. בלונמנפלד, מאיר. תוספות שבת ויום טוב. נועם יא (תשכ"ח), עמ' עה-פב.
69. גורן, שלמה. השבת בארצות הצפוניות וכמזרח הרחוק. מחניים קיד (תשכ"ז), עמ' ב-יא.
70. גרוסברג, חנוך זונדל. בעניין הקפאת מים במקרר השמלי בשבת. שבילין, טז-יז, עמ' כא-כג.
71. הרצוג, יצחק אייזיק הלוי. בדיני חליבה בשבת. בתוך: פחד יצחק; תשורה להרי"א"ה הרצוג ליוכל הששים, מאת אהרן זסלנסקי. ירושלים, מוסד הרב קוק, תש"ט. עמ' לט-מה, מט-נא.
72. —. בענייני החשמל. אגרות הראי"ז, מאת אהרן יצחק זסלנסקי. ירושלים, תשי"ט. עמ' א-ז.
73. וייס, י"ג. השבת בתעשייה בישראל. ידיעות המכון המדעי הטכנולוגי לבעיות הלכה, תשכ"ט, גל' 2.
74. לב, זאב. שבת כהלכתה במדינה מודרנית. תורה שבע"פ, יא (תשכ"ט), עמ' קיז-קכב.
75. כהנא, קלמן. תחילת השבת בכדור הארץ. המעיין, תמוז תשי"ד, גל' ג, עמ' 55-72.
76. מן ההר, ש' הכנת שיעורים בשבת. שמעתין, סיון תשכ"ה, מס' 5, עמ' 46-47.
77. נויבירט, יהושע ישעיהו. גדרי רפואה בשבת. המעיין, טבת תשכ"ה, גל' ב, עמ' 28-32.
78. —. השימוש בבוילר בשבת. המעיין תשרי תשכ"ז, גל' א, עמ' 32-41.
79. יוסף, עובדיה. טלוויזיה בשבת. אור תורה שנה ב (תשכ"ט), עמ' רמח-רמט.
80. ראטה, משולם. מיקרופון בשבת. מזכרת: קובץ תורני לזכר מרן הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג. עמ' 361-362.

ו. מלחמה בשבת

80. גורן, שלמה. תחומין במחנה לאור ההלכה. מחניים פה-פו (תשכ"ד).
81. זסלנסקי, אהרן יצחק. בדיני מלחמה בשבת. מוריה, טבת-אדר תשל"ב, עמ' סב-סד.

- .82 נויבירט, יהושע ישעיהו. בעיות המתגייס בשבת. המעיין, כרך ז (תשכ"ז), חוב' ד, עמ' 10-15.
- .83 גריה, משה צבי. על היתר מלחמה בשבת. תל-אביב, תשכ"ב, טז ע'.
- .84 — מלחמות שבת; לבאר סוגיית מלחמה בשבת במקורות ההלכה ולבירור העובדות בתולדות ישראל. ירושלים, היכל שלמה, תשי"ט. קג ע'.
- .85 צינוביץ, משה. החשמונאים ומלחמת ישראל ביום השבת. שערים, ב בטבת תשכ"ח, ע' ב.

ז. שבתות מיוחדות

- .86 אשכנזי, ש' "שבת הגדול" במקורות. הצופה, יא ניסן תשכ"ז, ע' 4.
- .87 גשורי, מאיר שמשון. אז ישיר של התימנים בשבת שירה. הצופה, י שבט תשי"ח.
- .88 — צילי שבת בראשית. הצופה, כו תשרי תשי"ט.
- .89 — שבת שירה. הצופה, יב שבט תרצ"ח.
- .90 הילביץ, א' הפטרת שבת הגדול. סיני, 69 ניסן-אייר תשל"א, עמ' 67-73.
- .91 זוין, שלמה יוסף. המועדים בהלכה. תל-אביב, א' ציוני, תשכ"ז, 379 ע'. (מהדורות שונות).
- מן התוכן: יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, עמ' מח-נד; פסח שחל להיות בשבת, עמ' רפה-רצא; תשעה באב שחל בשבת, עמ' שמט-שנה.
- .92 — ערב פסח שחל להיות בשבת. מחניים, כא (תשי"ד), עמ' 17-18.
- .93 כשר, מנחם מנדל. שבת בראשית ושבת סיני. ניו-יורק, תש"ד 410 ע'.
- .94 לויןסקי, יום טוב. מנהגי ראש חודש שחל בשבת. מחניים, כרך צ (תשכ"ד), עמ' 134-135.
- .95 — שבתות מיוחדות בלוח השנה. תל-אביב, תרבות וחינוך תשכ"ט, 63 ע'.
- .96 מימון, הכהן יהודה ליב. תגים ומועדים. ירושלים, מוסד הרב קוק, תשי"ב. מהד' ד מורחבת ומתוקנת. שכג ע'.
- שבת חזון ושבת גחמו, עמ' רצ-רצו.

97. פירר, בן ציון. חגים וזמנים; הגות ומחשבה בשאלות הדור ובבעיות התקופה. תל-אביב, דפוס גרפיקה, תשכ"ו. 3 כר'.
שבת שובה: כרך א, עמ' 82-96; שבת בראשית, כרך א, עמ' 229-237; שבת הגדול, כרך ב, עמ' 25-39; שבת חזון, כרך ג, עמ' 179-182; שבת נחמו, כרך ג, עמ' 194-211.

ח. מנהגים

98. בן יעקב, אברהם. ילקוט מנהגים (ממנהגי שבטי ישראל). ירושלים, משרד החינוך והתרבות, אגף החינוך הדתי, תשכ"ז. 182 ע'. כולל ביבליוגרפיה בסוף כל פרק.
קובץ מנהגי עדות... מיועד לשימוש בראש וראשונה את המורה... כדי שידע אלו מנהגים מביאים התלמידים מביתם... (מן המבוא).
99. גולדשמידט, ד' קידוש והבדלה. מחניים פה-פו (תשכ"ד), עמ' 48-53.
100. גשורי, מ"ש. בקשות של שבת אצל יהודי המזרח. סיני, שנה כז (תש"י), עמ' י-יז.
101. דורי, זכריה בן יחיאל. מסורת הכשמים בבית ישראל. הצופה, יג כסלו תשכ"ח, עמ' 5.
102. הכהן, מ' מנהגי ליל שבת קודש. מחניים פה-פו (תשכ"ד), עמ' 28-41.
103. יעקבסון, יששכר. על קידוש בבית הכנסת. טורי ישורון, תשכ"ז גל' יא. עמ' 22-24.
104. —. ברכת הבנים על ידי ההורים בליל שבת. בשדה חמ"ד, שנה ח (תשכ"ח), עמ' 381-384.
105. —. גר שבת. בשדה חמ"ד, שנה יא (תשכ"ח), עמ' 229-232.
106. סדן, ד' ברכת נרות של שבת. מחניים פה-פו (תשכ"ד), עמ' 42-47.
107. פריצהבר, ד' שבת אצל עדות המזרח בירושלים העתיקה. מחניים פה-פו (תשכ"ד), עמ' 186-189.
108. תמר, דוד. הנהגות האר"י בשבת ובימים נוראים. טורי ישורון תשכ"ז, גל' ה, עמ' 20-23.

ט. תפילות השבת

109. סדר עבודת ישראל. כולל התפילות והברכות לכל השנה... ועליהן ביאור יכין לשון, הכל מחובר ומסודר ומוגה על ידי יצחק בן אריה יוסף דוב המכונה ד"ר זליגמן בער. ירושלים, שוקן, תשכ"ז. 804, 88 עמ'. הופיעו כמה הדפסות חדשות, רק נוסח אשכנז. פירושו של בער עודנו אמצעי הכרחי להכנת המורה. נותן את מוצאן ומקורותיהן של התפילות, פירוש המלים והמליצות לפי פשוטן ורומז גם על קווי היסוד הרעיוניים.
110. סדור אוצר התפילות... וילנא, ראם, תרפ"ח. ספירת עמודים משובשת. הופיע בנוסח אשכנז וספרד. הופיעו דפוסי צילום אחדים. להכנת שיעורי התפילה חשובים הפירושים "עיון תפילה" ו"תיקון תפילה" שבסידור.
111. אלבוגן, יצחק משה. תולדות התפילה והעבודה בישראל. תירגם מגרמנית ברוך קרופניק (קרוא). חלק ראשון, ירושלים, דביר, תרפ"ד. תפילת שבת: עמ' 82-91.
112. אנוך, ח"ד על הוראת "עיון תפילה" (קווים לדידאקטיקה של המקצוע עם הצעת דוגמה לביצוע). מעינות ח, תשכ"ד. עמ' 255-262.
- שיעור לדוגמה של תפילת שבת מכניסת השבת ועד יציאתה.
113. גלר, יעקב. הוראת "לכה דודי" בבית הספר. בשדה חמ"ד, שנה ה (תשכ"ב), עמ' 200-202.
114. —. הוראת תפילת העמידה בשבת (ליל שבת, שחרית, מוסף לשבת). בשדה חמ"ד, שנה ז (תשכ"ד), עמ' 339-344.
115. גרוסברג, ד' עבודה עצמית להכרת תפילת העמידה של ימי חול, שבת, שלוש רגלים וראש השנה. בשדה חמ"ד, שנה יא (תשכ"ח), עמ' 51-56.
116. היינמן, י' תפילות שבת. מחניים פה-פו (תשכ"ד) עמ' 54-57.
117. יעקבסון, יששכר. נתיב בינה; פירושים ועיונים ב"סידור". כרך ב. חל-אביב, סיני, (1968). 419 ע'.
- "כרך זה, השני לפירושי הסידור מוקדש כולו להסברתן של התפילות המיועדות לשבת מלכתא... (מן המבוא).
118. —. שיר הכבוד. בשדה חמ"ד י (תשכ"ז), עמ' 20-28.
119. כהן, יוסף י' סדר קבלת שבת ופזמון "לכה דודי" במנהגי ישראל. בתוך: ספר אדם-נח; דברי תורה, הגות, מחקר והערכה, זכרון לר'

- אדם-נח ד"ר בראון ז"ל. ירושלים, הוועדה להנצחת זכרו... על יד
מכון הרי פישל, תש"ל. עמ' שכא-שנז.
120. לוי, אליעזר. יסודות התפילה, מחקר על תולדות התפילה,
מקורותיה, מנהגיה וטעמיה, עד עריכתה בימי הגאונים. מהד' ו. תל-
אביב, א' ציוני, תשכ"ט. 340 ע'. מפתח. יום השבת: עמ' 187-205.
121. —. תורת התפילה; תוכנה ומהותה, דיניה, ומצוותיה, מנהגיה
ומקורותיה. תל-אביב, א' ציוני, תשכ"ז. 240 ע'.
קבלת שבת: עמ' 156-186.

י. זמירות וניגוני שבת

122. בן מנחם, גפתלי. זמירות של שבת, ערוכות ומפורשות...
ירושלים, הוועדה לתורה וספרות של המועצה למען השבת, תש"ט
רכט ע'. (ספריית השבת, 6).
123. גשורי, מ"ש. זמירות לשבת. בתוך: "לחסידיים מזמור"; מאסף
ספרותי ואמנותי לנגינה דתית-עממית, עם תוי נגינה... ירושלים
תרצ"ו. עמ' 129-154.
124. —. נגינוני-שלחן חסידיים בימי שבתות וחגים. דוכן: מאסף למוסיקה
יהודית-דתית, חוב' ז (תשכ"ו), עמ' 39-49.
125. —. פרקי אבות ושירה. הד המזרח תש"ז, כרך ג גל' ט, עמ' 10.
126. —. שיר פזמון לשבת. בתוך: נגינה וחסידות; מאסף ספרותי
מוסיקאלי... ירושלים, החברה להפצת החסידות ונגינתה, תשי"ב.
עמ' 34-50.
127. רוטשילד, יעקב. זמירות שבת של יהודי דרום גרמניה ומנהגיהם
הקשורים בהן. דוכן ז, (תשכ"ו), עמ' 99-104.
(מאמרים נוספים בנושא זה ראה, מתניים פה-פו, תשכ"ו).

יא. הוראת הנושא שבת בבית הספר ובחברות נוער

128. איגוד ועדי ההורים של בתי הספר הממ"ד. איגרות להורי
התלמידים בבתי הספר ממ"ד על חינוך הדתי של ילדיהם. איגרת א
החינוך לשמירת השבת... ירושלים, תשי"י. 4 ע'.

129. אליאב, מרדכי. מימים ימימה; ציונים לשיחה ולמסיבה. ירושלים
המדור הדתי לענייני הנוער והחלוץ של ההסתדרות הציונית, תשט"ו.
175 ע'. תמו'. (למדריך/ספרייה למדריכי הנוער הדתי, יג).
שבת: עמ' 156-157.
130. אריאל, שלמה זלמן. שבת; קובץ. תל-אביב, אמנות, תרצ"א.
חלק א-ב. 40 ע'. (מגילות לבתי-הספר 109-110).
131. בן צבי, א' יוסיפון, א' פרידמן, ד' מסכת שבת. בשדה תמ"ד,
שנה א (תשי"ז-תשי"ח), עמ' 18-20.
132. בן צבי, א' יוסיפון, א' נושא השבת (הצעה לכיתות ה-ח). בשדה
תמ"ד א (תשי"ז-תשי"ח) עמ' 12-17.
133. ברמן, יעקב. פרקי שולחן ערוך; ערוכים בשביל ילדים ולעסר
א-ד. תל-אביב, אמנות תר"ץ-תש"ה. קלו ע'. (מגילות לבתי-הספר.
141).
- "יוצא עפ"י הצעת מחלקת החינוך של כנסת ישראל בארץ ישראל".
134. ורמל, נחום. מסיבות לערבי שבת ומועד, לבתי ספר וחברות
נוער... תל-אביב, תשי"ח. לב, 318 ע'.
135. חפר, רבקה. קבלת שבת בצפת (מערך שיעור בעברית). ברשת
החינוך, ביטאון ארגון מורי חב"ד. כסליו-ניסן תשל"ב, גל' 4, עמ'
25-28.
136. משרד החינוך והתרבות. המחלקה לתרבות תורנית.
חגים וזמנים. חוב' 1-6. ירושלים, תשכ"ב.
חוברות א-ב מוקדשות לשבת. בהכפלה. בחוברת 6, מפתח.
137. - לשבתות ולחדשים; תדריך למחנכים במרכזים תורניים ולמתנדבים
לפעולה ביישובי עולים. חוב' 1-22, ירושלים, תשכ"ב.
בהכפלה. החומר מסודר עפ"י פרשות השבוע.
138. - שבת-הלכות והליכות. ירושלים, תשכ"ו. 4, 17 ע'. תמו'. לאשה
ולמשפחה ביישובי עולים. בהכפלה.
139. משרד החינוך והתרבות. המרכזייה הפדאגוגית. לקראת
שבת. ירושלים, תש"ך. 44 ע'. תוים. בהכפלה.
140. עציון, י"ר, מלמד, א' ילקוט נושאים לכיתות א-ב של בית-
הספר הממלכתי-דתי. תל-אביב, א' ציוני, תשי"ז. 142 ע'. (הספרייה
הפדגוגית למורים ולהורים על יד המרכז לחינוך דתי, 2).
שבת; נושא לימודי לכיתות א-ב. עמ' 104-110.

יב. שבת בגן הילדים

141. אליצור, רבקה. שלום לך אורחת; בחרוז ובסיפור, לשבת ולמועד ולכל עת. תל-אביב, מורשת, תשכ"ה. 149 ע'. תמונות צבעוניות.
142. גרוסמן, אילה. מנהגי שבת בעדות השונות. בשדה חמ"ד ה, (תשכ"ב), עמ' 71-75.
143. למסקמסקי, שרה. יום שישי בגן. בשדה חמ"ד, שנה ה (תשכ"ב), עמ' 212-213.
- 143 א. נסים, רות. גן הילדים בעבודתו. ירושלים, משרד החינוך והתרבות, אגף החינוך הדתי, תשל"ג. 224 ע'. חלק א: תכני שבת ומועד.
144. עציון, י"ר, גרוסמן, א', פרקי הדרכה לגן הילדים הממלכתי דתי; חג ומועד. ירושלים, משרד החינוך והתרבות, אגף החינוך הדתי תשכ"ה. מהד' ב מתוקנת ומורחבת. 103 ע'. החינוך לשבת בגן הילדים הדתי, עמ' 13-23.
145. שלהב, מתיה. תורה לטף, מספרת מ' שלהב. תל-אביב, מורשת תשכ"א. 160 ע'.
- מכשיר עזר לגננת בגן הדתי... קובץ ומקראה שאפשר לבחור ממנו את הרצוי והמתאים ולהסתייע בו לשם הכוון והמגמה בדרך הצגת הסיפור לילדים... (מן המבוא).
- הערה: מחבר הביליוגראפיה מכיר תודה לד"ר יעקב רוטשילד מנהל בית הספר לספרנות באוניברסיטה העברית בירושלים, שקרא את הרשימה והעיר הערותיו.